

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाश वस्ती
माननीय न्यायाधीश श्री डा. भरतबहादुर कार्की
आदेश

०६९-WO-१३३७

काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ७ स्थित रहेको बीमा
समितिको कार्यकारी निर्देशक पदबाट हटाइएका विनोद अर्याल -----१ } निवेदक

विरुद्ध

नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय, सिँहदरबार -----१
बीमा समिति, चावाहिल काठमाडौं -----१
बीमा समितिका अध्यक्ष प्रा.डा. फत्तबहादुर के.सी. ----- १
बीमा समितिका सदस्य ढुण्डिराज पोखरेल ----- १
बीमा समिति सदस्य नरेन्द्रमान श्रेष्ठ -----१
बीमा समितिका सदस्य सुरजविक्रम शाही -----१
बीमा समितिका सदस्य मदन खरेल -----१ } विपक्षी

मुद्दा : उत्प्रेषण समेत ।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७ (२) बमोजिम यस अदालतसमक्ष परेको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवम् ठहर यस प्रकार छ :-

म निवेदक बीमा समितिको कार्यकारी निर्देशक पदको लागि खुल्ला प्रतियोगिताबाट छनौट भई बीमा समितिको मिति २०६८।१०।२९ को बैठकको निर्णयबाट नियुक्त भएको हुँ । बीमा समितिको कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ अनुसार कार्यकारी पदमा नियुक्त भई कार्य गरी आएको अवस्थामा बीमा क्षेत्रसँग सम्बन्धित सरोकार समितिले मेराविरूद्धमा मिति २०६९।१२।२५ मा उजूरी दिएको भनी बीमा समितिको मिति २०६९।१२।२९ मा बसेको बैठकबाट छानवीन समिति गठन गरिएको रहेछ । उक्त छानवीन समितिले छानवीन गरे नगरेको भन्ने सम्बन्धमा मलाई हालसम्म कुनै जानकारी प्राप्त भएको छैन । यसै अवस्थामा अर्थ मन्त्रालयमा मेरा विरूद्धमा उजूरी परेको भनी उजूरी गर्ने व्यक्ति र विषय समेतलाई गोप्य राखी उक्त उजूरीका सम्बन्धमा छानवीन गरी प्रतिवेदन पठाउनु भनी बीमा समितिलाई अर्थ मन्त्रालयबाट पत्र आएको र उक्त पत्रको आधारमा बीमा समितिले बीमा समितिका अध्यक्ष प्रा.डा. फत्तबहादुर के.सी. को संयोजकत्वमा समितिका सदस्यहरू ढुण्डिराज पोखरेल र नरेन्द्रमान श्रेष्ठ रहेको तीन सदस्यीय छानवीन समिति गठन भई समितिले छानवीन गरी त्यसको प्रतिवेदन अर्थ मन्त्रालयमा पेश गरेको रहेछ । उक्त समितिले दिएको प्रतिवेदनको आधारमा मलाई विभागिय कारवाई गर्नुपर्ने देखिएको भन्दै सात दिनभित्र सफाई पेश गर्नु भनी बीमा समितिबाट स्पष्टीकरण सोधियो । मैले समयमा नै स्पष्टीकरण पेश गरेकोमा स्पष्टीकरण सन्तोषजनक नभएको भनी पुनः तीन दिनभित्र अर्को स्पष्टीकरण पेश गर्नु भनी मिति २०७०।३।१ को कान्तिपुर राष्ट्रिय दैनिक पत्रिका समेतबाट सूचना प्रकाशित गर्ने कार्य विपक्षीहरूबाट भयो । विपक्षी बीमा समितिका पाँच जना सदस्यहरू मध्येका तीन जना सदस्यहरू नै छानवीन समितिमा बसी मेरा विरूद्धमा छानवीनको गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने र सो प्रतिवेदनको आधारमा छानवीन समितिमा रहेका सदस्यहरू नै बहुमत रहेको बीमा समितिबाट स्पष्टीकरण सोधी मैले पेश गरेको स्पष्टीकरणलाई चित्त बुझ्दो नभएको भनी पुनः अर्को स्पष्टीकरण सोध्ने कार्यले विपक्षीहरूले मलाई गैरकानूनी तवरले सेवाबाट हटाउने नै उद्देश्य बोकी गरिएको हुँदा विपक्षीको यस गैरकानूनी कार्यको विरूद्धमा यस सम्मानीत अदालतमा उपचारको लागि रिट निवेदन(०६९-

WO-१३१६) दर्ता गरेको थिएँ । रिट निवेदन(०६९-WO-१३१६) अदालतमा विचाराधीन रहेको अवस्थामा उक्त निवेदन(०६९-WO-१३१६)लाई निष्क्रिय पार्ने नियत बोकी विपक्षीहरूबाट मलाई मिति २०७०।३।५ गते बिहान १०:२० बजे सेवाबाट हटाउने गरी कार्यालयबाट सूचना जारी भएको भनी उक्त सूचनाको पूर्णविवरण सहित मिति २०७०।३।६ गतेको गोरखापत्रमा प्रकाशित गरेकोले विपक्षीले मलाई सेवाबाट हटाएको भन्ने जानकारी हुन आयो । विपक्षी अर्थ मन्त्रालयको आदेशानुसार बीमा समितिले आफ्नो क्षेत्राधिकारबाहिर गएर प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त विपरीत गैरकानूनी रूपमा मलाई सेवाबाट हटाउने निर्णय गरेको छ । अर्थ मन्त्रालयले मउपर छानवीनको लागि बीमा समितिलाई दिएको निर्देशन र छानवीन समिति र स्पष्टीकरण सोध्ने कार्यमा समेत एकै सदस्यहरू बसी गरिएको निर्णय र कार्यहरू प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त, बीमा ऐन, विनियमावली एवम् कानूनका मान्य सिद्धान्तको विपरीत भएको छ । बीमा समिति कर्मचारी सेवा नियमावली, २०६८ बमोजिम विभागीय कारवाही हुने गरी मबाट कुनै पनि कार्य भएको छैन । विपक्षीको विभागीय कारवाहीउपर बीमा समिति कर्मचारी सेवा नियमावली, २०६८ बमोजिम विपक्षीहरू समक्ष नै पुनरावेदन गर्न पाउने वैकल्पिक उपचारको बाटो अपर्याप्त र प्रभावहीन रहने हुँदा विपक्षीहरूबाट मलाई गैरकानूनी तवरले सेवाबाट हटाउने गरी गरिएको निर्णय, छानवीनको प्रतिवेदन एवम् निर्णय र पत्राचारलगायतका सम्पूर्ण कार्यहरू उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी म निवेदकलाई आफ्नो सेवा अवधिसम्म निर्वाध रूपले कार्य गर्न दिनु भनी परमादेशलगायत उपयुक्त आज्ञा आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन ।

यसमा के कसो भएको हो, निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो, यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्यादबाहेक १५ दिनभित्र लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी म्याद सूचना पठाई सो आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमबमोजिम पेश गर्नु । साथै, अन्तरिम आदेशको माग सम्बन्धमा विचार गर्दा अन्तरिम आदेश जारी गर्ने नगर्ने सम्बन्धमा विपक्षी समेतको कुरा सुनी छलफल गरी निर्णय गर्नुपर्ने देखिँदा मिति २०७०।३।२५ को दिन अन्तरिम आदेशसम्बन्धी छलफलको लागि पेशी तोकी सोको सूचना विपक्षीहरू समेतलाई दिई यसै

विषयसँग सम्बन्धित रिट नं. ०६९-WO-१३१६ को उत्प्रेषणको मुद्दा समेत साथै राखी नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतको मिति २०७०।३।१६ को आदेश ।

विपक्षी रिट निवेदकउपर कार्यकारी निर्देशकको पदीय दायित्व बहन गर्न अयोग्य रहेको र आफूलाई लाभ हुने विषयमा आफू अनुकूल निर्णय गर्ने गरेको र बीमा समितिको हितमा कार्य नभएको भनी त्यसको छानवीन गरी कारवाही गरी पाउँ भनी सरोकारवालाहरूबाट अर्थ मन्त्रालयमा उजूरी परेको थियो । बीमा समिति स्वायत्त शासित निकाय भएकोले त्यसका कार्यकारी निर्देशकउपर परेको उजूरीको सम्बन्धमा आवश्यक छानवीन गरी प्रतिवेदन पेश गर्नु भनी उक्त उजूरीको व्यहोरासहित बीमा समितिलाई अर्थ मन्त्रालयबाट निर्देशन गरिएको हो । बीमा समितिले आफ्नो कर्मचारीको उजूरीउपर आवश्यक छानवीन गरी बीमा समिति कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ अनुसार कारवाही गर्न सक्ने नै हुँदा त्यसलाई गैरकानूनी भन्न मिल्ने होइन । यस मन्त्रालयबाट विपक्षी रिट निवेदक विरूद्धमा कुनै कारवाही नगरिएको र कारवाहीको निर्देशन समेत नदिएको हुँदा अर्थ मन्त्रालयलाई विपक्षी बनाउन मिल्ने मिल्ने नहुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको अर्थ मन्त्रालयको लिखित जवाफ ।

विपक्षी रिट निवेदकउपर परेको उजूरीका सम्बन्धमा आवश्यक छानवीन गर्न भनी अर्थ मन्त्रालयले निर्देशन गरेबमोजिम छानवीन समिति गठन गरी छानवीन गरिएको हो । उक्त छानवीन समितिको प्रतिवेदनबाट उठेका विषयहरूमा बीमा समिति कर्मचारी सेवा शर्त विनियमावली, २०६८ बमोजिम नै विपक्षीलाई स्पष्टीकरण सोधिएको हो । विपक्षी रिट निवेदकबाट पेश भएको स्पष्टीकरणमा चित्त बुझ्दो निजले जवाफ नदिएकोले पुनः स्पष्टीकरण पेश गर्न मौका प्रदान गरिएकोमा स्पष्टीकरण नै नदिई त्यसबाट उत्पन्न हुने स्वाभाविक परिणामबाट बच्न प्रस्तुत रिट दर्ता गरेको देखिन्छ । विपक्षी रिट निवेदकलाई प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तअनुरूप नै सफाईको लागि पटक पटक मौका दिइएको र बीमा समिति कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ बमोजिम नै निजउपर विभागीय कारवाही गरिएको हो । विभागीय कारवाहीउपर रिट निवेदकले समितिसमक्ष पुनरावेदन गर्न पाउने अधिकार हुँदा हुँदै असाधारण अधिकारक्षेत्रबाट रिट दर्ता गर्न मिल्ने होइन । बीमा समितिबाट कानूनबमोजिम नै कार्यहरू

गरिएको हुँदा रिट जारी हुनुपर्ने होइन, खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको बीमा समिति र सो समितिका अध्यक्ष प्रा. डा. फत्तबहादुर के.सी. को संयुक्त लिखित जवाफ ।

बीमा समितिले आफ्नो कर्मचारीउपर बीमा समिति कर्मचारी सेवा शर्त विनियमावली, २०६८ बमोजिम विभागीय कारवाही गर्नसक्ने कुरालाई विपक्षी रिट निवेदकले पनि स्वीकार गर्नु भएको छ । विपक्षी रिट निवेदकउपर परेको उजूरीको सम्बन्धमा आवश्यक छानवीन गरी विपक्षीलाई स्पष्टीकरण सोधिएको हो । विपक्षी रिट निवेदकबाट पेश भएको स्पष्टीकरणमा चित्त बुझ्दो निजले जवाफ नदिएकोले पुनः स्पष्टीकरण पेश गर्न मौका प्रदान गरिएकोमा स्पष्टीकरण नै नदिई त्यसबाट उत्पन्न हुने स्वाभाविक परिणामबाट बच्न प्रस्तुत रिट दर्ता गरेको देखिन्छ । विपक्षी रिट निवेदकलाई प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तानुरूप नै सफाईको लागि पटक पटक मौका दिइएको र बीमा समिति कर्मचारी सेवा शर्त विनियमावली, २०६८ बमोजिम नै निजउपर विभागीय कारवाही गरिएको हो । विभागीय कारवाही उपर रिट निवेदकले समिति समक्ष पुनरावेदन गर्न पाउने अधिकार हुँदा हुँदै असाधारण अधिकारक्षेत्रबाट रिट दर्ता गर्न मिल्ने होइन । बीमा समितिबाट कानूनबमोजिम नै कार्यहरू गरिएको हुँदा रिट जारी हुनुपर्ने होइन, खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको बीमा समितिका सदस्यहरू नरेन्द्रमान श्रेष्ठ, ढुण्डिराज पोखरेल र मदन खरेल समेतको संयुक्त लिखित जवाफ ।

बीमा समितिका अध्यक्षबाट रिट निवेदकलाई सेवाबाट हटाउने भनी भएको मिति २०७०।३।५ को निर्णय सम्बन्धी सबै कागजातहरू बीमा समितिको कानून व्यवसायीमार्फत पेशीको दिन इजलाससमक्ष देखाई फिर्ता लैजाने गरी मगाई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतको मिति २०७०।४।२९ को आदेश ।

नियमबमोजिम पेशी सूचीमा चढी अन्तरिम आदेशको छलफलको लागि यस इजलाससमक्ष पेश भए पनि प्रस्तुत रिट निवेदनमा विपक्षीहरूको लिखित जवाफ प्राप्त भइसकेको हुँदा निर्णय गर्न बाधा नपरी निवेदकतर्फबाट विद्वान कानून व्यवसायीहरू बरिष्ठ अधिवक्ताहरू बट्टीबहादुर कार्की, हरिप्रसाद उप्रेती, सुशीलकुमार पन्त तथा अधिवक्ता नरेन्द्रप्रसाद गौतमले निवेदकलाई बीमा समितिको कार्यकारी निर्देशकबाट हटाउने नियत बोकी विपक्षीहरूबाट आफै सम्मिलित छानवीन समिति गठन गरी त्यस समितिले दिएको प्रतिवेदन

अनुसार भनी स्पष्टीकरण सोधी पेश गरिएको स्पष्टीकरणमा चित्त बुझेन भनी गैरकानूनी तवरबाट हटाइएको छ । खुल्ला प्रतिस्पर्धाबाट छनौट भई नियुक्त भएको व्यक्तिलाई अर्थ मन्त्रालयको आदेशमा छानवीन समिति गठन गरी हटाउन मिल्ने होइन । निवेदकले आफू सम्मिलित अन्य कम्पनीहरूबाट विधिवत रूपमा राजीनामा दिई सकेको भनी त्यसको जानकारी विपक्षी बीमा संस्थान समेतलाई दिएको हुँदा त्यसै विषयलाई आधार बनाई हटाउन मिल्ने होइन । यसरी गैरकानूनी रूपमा निवेदकलाई पदबाट हटाउने विपक्षीको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी गरी पाऊँ भनी प्रस्तुत गर्नु भएको बहस र विपक्षी अर्थ मन्त्रालयको तर्फबाट विद्वान सहन्यायाधिवक्ता रेवतीराज त्रिपाठी र विपक्षी बीमा समिति समेतको तर्फबाट विद्वान कानून व्यवसायीहरू बरिष्ठ अधिवक्ता राधेश्याम अधिकारी तथा अधिवक्ता रमण श्रेष्ठ र अधिवक्ता राजकुमार अर्यालले विपक्षी रिट निवेदकलाई विधिसम्मत प्रक्रियाअनुरूप नै पदमा बस्न अयोग्य देखिएकोले हटाइएको हो । निवेदक तीनवटा कम्पनीको शेयरहोल्डर सञ्चालक भएको र बीमा समितिमा नियुक्त भएपछि पनि ती कम्पनीहरूमा निजको संलग्नता रहिरहेको हुँदा स्पष्टीकरणको मौकासहित हटाइएको हो । निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न मिल्ने होइन । निवेदकले आफूउपरको विभागीय कारवाहीउपर चित्त नबुझेमा सो उपर पुनरावेदन गर्न पाउने स्पष्ट बैकल्पिक उपचारको बाटो हुँदाहुँदै प्रस्तुत रिट निवेदन लिई आउन मिल्ने होइन । रिट निवेदन खारेज गरी पाऊँ भनी प्रस्तुत गर्नु भएको बहस समेत सुनी मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा निवेदकको माग दावीबमोजिम आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था समेत छ, छैन सो सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो ।

विद्वान कानून व्यवसायीहरूको बहस सुनी मिसिलबाट देखिएको तथ्यलाई दृष्टिगत गरी निर्णयतर्फ विचार गर्दा म निवेदक बीमा समितिको कार्यकारी निर्देशक पदको लागि खुल्ला प्रतियोगिताबाट छनौट भई नियुक्त भएको हुँ । मेरा विरुद्धमा उजूरी परेको भनी बीमा समितिले छानवीन समिति गठन गरेको र उक्त समिति छानवीन गरे नगरेको भन्ने सम्बन्धमा मलाई छैन । यसै अवस्थामा अर्थ मन्त्रालयमा मेरा विरुद्धमा उजूरी परेको भनी उक्त उजूरीका सम्बन्धमा छानवीन गरी प्रतिवेदन पठाउनु भनी अर्थ मन्त्रालयबाट पत्र आई बीमा समितिका अध्यक्षसहित तीन जना सदस्यहरू रहेको छानवीन समिति गठन भई त्यस समितिले दिएको

प्रतिवेदनको आधारमा मलाई विभागीय कारवाई गर्नुपर्ने देखिएको भन्दै बीमा समितिबाट मलाई सात दिनभित्र सफाई पेश गर्नु भनी स्पष्टीकरण सोधियो । छानवीन समिति रहेका सदस्यहरू र स्पष्टीकरण सोध्ने बीमा समितिका बहुमत सदस्यहरू एकै व्यक्तिहरू रहेका छन् । यसरी जुन छानवीन समितिले मउपर छानवीन गरी मलाई दोषी ठहर गरी प्रतिवेदन पेश गर्‍यो त्यही व्यक्तीबाट नै मलाई पदमुक्त गर्ने आशयले स्पष्टीकरण सोधिएको र मैले समयमा नै स्पष्टीकरण पेश गर्दा पनि सो स्पष्टीकरण सन्तोषजनक नभएको भनी पुनः तीन दिनभित्र अर्को स्पष्टीकरण पेश गर्नु भनी कान्तिपुर राष्ट्रिय दैनिक समेतमा सार्वजनिक सूचना सार्वजनिक गरिएको र विपक्षीको त्यस कार्यउपर अदालतमा निवेदन दिई विचाराधीन रहेकै अवस्थामा अदालतमा दायर रिट निवेदन समेतलाई निष्क्रिय पार्ने उद्देश्यले मलाई मिति २०७०।३।५ देखि पद मुक्त हुने गरी विपक्षीबाट निर्णय गरिएको छ । मलाई पद मुक्त गर्ने नै उद्देश्यले विपक्षीहरूबाट छानवीन लगायतका कार्यहरू गरिएको र त्यसलाई आधार बनाई स्पष्टीकरण सोधी पदमुक्त गरेको हुँदा विपक्षीहरू नै बहुमत भएको समितिमा पुनरावेदनको उपचार अपर्याप्त भएको हुँदा रिट क्षेत्राधिकारमा प्रवेश गर्नु परेको हो । विपक्षीहरूले मलाई गैरकानूनी रूपले सेवाबाट हटाउने मिल्ने नहुँदा विपक्षीहरूबाट गरिएका छानवीन प्रतिवेदन, स्पष्टीकरण सोध्ने कार्य, पदबाट बर्खास्ती गरिएको निर्णय र पत्राचारलगायतका कार्यहरू उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी म निवेदकलाई आफ्नो सेवा अवधिसम्म निर्वाध रूपले कार्य गर्न दिनु भनी परमादेशलगायत उपयुक्त आज्ञा आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने माग गरी निवेदन दर्ता गरेको देखिन्छ ।

विपक्षीहरूबाट प्रस्तुत लिखित जवाफको व्यहोरा हेर्दा निज रिट निवेदकका उपर पदीय आचरण लगायतको विषमा प्रश्न उठेको र सो सम्बन्धमा छानवीन गरी अख्तियारवाला बीमा समितिका अध्यक्षले नै स्पष्टीकरण सोधी प्रतिवादको मौका दिई पदबाट हटाएको हो । विपक्षी रिट निवेदकलाई उक्त निर्णयमा चित्त नबुझेमा बीमा समितिसमक्ष पुनरावेदन गर्न सक्ने अधिकार सुरक्षित रहेको हुँदा रिट क्षेत्राधिकार आर्कषित हुने होइन भन्ने समेतको जिकीर लिदै रिट निवेदनमा उठाइएका जिकीरहरूको खण्डन गरेको देखिन्छ ।

बीमा समितिको सञ्चालन जिम्मेवारी पाएको बीमा ऐन, २०४९ को दफा ३(२) अन्तर्गतको समितिमा रहेका पाँच जना सदस्यहरू मध्ये तीन जना सदस्यहरू छानवीन

समितिमा समेत संलग्न भई आफ्नो नकारात्मक राय प्रष्ट रूपमा व्यक्त गरिसकेको अवस्थामा बीमा समिति कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ बमोजिम यी निवेदकले पुनरावेदन सुन्ने सोही समितिसमक्ष गई पूर्ण न्याय पाउन नसक्ने अनुमान गरी प्रस्तुत रिट क्षेत्राधिकारबाट उपचारको खोज्न आएको अवस्था छ ।

निसन्देह वैकल्पिक उपचारको विद्यमानतामा सो उपभोग नगरी असाधारण अधिकार क्षेत्रमा गरिएको प्रवेशलाई यस अदालतले निरुत्साहित गरिआएको छ । तर, प्रत्येक कुरा निरपेक्ष हुँदैनन् । निवेदकलाई गरिएको विभागीय सजायउपर जुन समितिसमक्ष नियमानुसार निवेदकले पुनरावेदन गर्नुपर्ने हो, त्यसका पाँचमध्ये तीन सदस्य पहिले नै छानवीन समितिमा रही निवेदकका सम्बन्धमा पूर्ण नकारात्मक राय व्यक्त गरिसकेको अवस्था छ । बहुमतको निर्णय समितिको निर्णय मानिने कुरा बीमा ऐन, २०४९ को दफा ५(५) मा स्पष्ट उल्लेख छ । यस अवस्थामा आफूप्रति पहिले नै आग्रहयुक्त राय अभिव्यक्त गर्नेहरूको बहुमत रहेको समितिमा आफूलाई गरिएको विभागीय सजायउपर पुनरावेदन गर्नु औपचारिकता मात्र हुने भई आफूले त्यहाँबाट न्याय पाउन नसक्ने मान्नु निवेदकका हकमा पूर्ण स्वाभाविक छ । पुनरावेदन एउटा न्यायिक प्रक्रिया हो, जसमा तल्लो अधिकारी वा निकायको निर्णय बदर हुन सक्ने अपेक्षा पुनरावेदकले राख्नु पर्ने हुन्छ । यस्तो अपेक्षा राख्न नै नसक्ने विषम परिस्थितिमा सीधै असाधारण अधिकार क्षेत्रमा प्रवेश गरेका निवेदकलाई वैकल्पिक उपचारको मार्गमा जानु पर्दथ्यो भनी रिट निवेदन खारेज गर्नु पूर्ण न्यायको सिद्धान्तको प्रतिकूल हुन जान्छ । वैकल्पिक उपचार अप्रभावकारी भए सीधै रिट निवेदन लिएर आउन सकिने कुरालाई यस अदालतले सागरनन्दन जोशी विरूद्ध नेपाल बैंक लिमिटेड समेत २०६९ को रिट नं. २७४५ द्वारा मिति २०६९।०।८ मा स्वीकार गरिसकेको छ । उक्त नजीरसँग असहमत हुनु पर्ने कुनै कारण र अवस्था पाइएन ।

अब, निवेदकले प्रस्तुत रिट निवेदनमा उठाएका कानूनी प्रश्नहरू तर्फ यस अदालतको ध्यानाकृष्ट भएको छ । यी रिट निवेदकसमेत सदस्य रहेको बीमा समितिले बीमा समिति कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ को विनियम १४ को उपविनियम १५ क बमोजिमको अधिकार प्रयोग गरी कार्यकारी निर्देशक पदको लागि आवश्यक योग्यता र अनुभव तोकी कुनै संस्थाको बहालवाला सञ्चालक, पदाधिकारी वा कर्मचारी बीमा समितिको कार्यकारी निर्देशकको

लागि अयोग्य हुने भन्ने लगायतका मापदण्ड बनाई मिति २०६८।१०।२० मा निर्णय गरेको देखिन्छ । यही मापदण्डका आधारमा कार्यकारी निर्देशक पदका लागि दरखास्त आव्हान भएको देखिन्छ । दरखास्त आव्हान गरिएको सूचनाको ४ (ग) मा उम्मेदवार कुनै संस्थाको बहालवाला सञ्चालक, पदाधिकारी वा कर्मचारी हुन नहुने शर्त पनि उल्लेख छ ।

यी रिट निवेदकले अर्याल कन्ट्रक्सन एण्ड ट्रेडर्स कन्सल्ट्यान्ट प्रा. लि. र बृष्टि टुर्स एण्ड ट्राभल्स प्रा.लि. कम्पनीको सञ्चालक समितिमा रहेका र ती कम्पनीको नाउँमा बैकबाट कर्जा समेत लिएका र उक्त कर्जा चुक्ता नगरेसम्म आफ्नो नाउँको शेयर बिक्रीको लागि बैकले स्वीकार नगरेको हुँदा अर्याल कन्ट्रक्सन एण्ड ट्रेडर्स कन्सल्ट्यान्ट प्रा. लि. र बृष्टि टुर्स एण्ड ट्राभल्स प्रा.लि. कम्पनीको शेयर हालसम्म पनि आफ्नै नाउँमा रहेको छ भनी छानवीन समितिसमक्ष बयानका माध्यमले लिखित रूपमा नै स्वीकार गरेको देखिन्छ । यसरी रिट निवेदक स्वयम् अन्य कम्पनीहरूमा संलग्न भएको अवस्थामा उम्मेदवार हुन नै प्रारम्भतः अयोग्य रहेको व्यक्तिले बीमा समितिको कार्यकारी निर्देशकको पदमा उम्मेदवारी दिई त्यसमा नियुक्ति लिने कार्य बीमा समिति कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ को विनियम १४ को उपविनियम १५क बमोजिम बीमा समितिले निर्धारण गरेको मापदण्ड र आचरणको प्रतिकूल भएको देखिन्छ ।

यी रिट निवेदकको विरुद्धमा बीमा समितिमा उजूरी परेको भनी रिट निवेदक आफैले निवेदनमा नै स्वीकार गरेको देखिन्छ । रिट निवेदकको पदीय आचरणको सम्बन्धमा अर्थ मन्त्रालयमा समेत उजूरी परी अर्थ मन्त्रालयले सो उजूरीको व्यहोरासहित बीमा समितिलाई जानकारी गराई उक्त उजूरीका सम्बन्धमा बीमा समिति आफैले आवश्यक छानवीन गर्नु र त्यसको जानकारी अर्थ मन्त्रालय समेतलाई दिनु भनी निर्देशन दिएको देखिन्छ । यस कुरालाई अर्थ मन्त्रालयले आफ्नो लिखित जवाफमा समेत उल्लेख गरी बीमा समिति बीमा ऐन, २०४९ अनुसार गठित स्वायत्त शासित निकाय रहेकोले आफ्ना कर्मचारीउपर परेको उजूरीको सम्बन्धमा आवश्यक छानवीन गरी बीमा समिति आफैले कारवाही गर्न सक्ने नै हुँदा बीमा समितिका कार्यकारी निर्देशकउपर कारवाही गर्न अर्थ मन्त्रालयले कुनै निर्देशन दिएको छैन भनी

निवेदन जिकीरको खण्डन गरेको अवस्थामा अर्थ मन्त्रालयको निर्देशनमा रिट निवेदकउपर कारवाही भएको हो भनी भन्न मिल्ने देखिँदैन ।

यी रिट निवेदकउपर कार्यकारी निर्देशकको पदीय दायित्व बहन गर्न अयोग्य रहेको भनी आचरणको विषयमा बीमा समिति र अर्थ मन्त्रालय समेतमा उजूरी परी प्रश्न उठेको अवस्थामा अख्तियारवाला बीमा समितिका अध्यक्षले आवश्यक छानवीन गरी स्पष्टीकरण सोध्ने कार्य बीमा समिति कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ बमोजिम नै भएको देखिन्छ । विभागीय कारवाही गर्न सक्ने अख्तियारप्राप्त बीमा समितिका अध्यक्षबाट स्पष्टीकरण सोधी यी रिट निवेदकलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौका दिई गरेको निर्णयलाई पूर्वाग्रहयुक्त र गैरकानूनी मान्न मिल्ने देखिन आएन ।

अतः माथि उल्लिखित आधार र कारणबाट अख्तियार प्राप्त बीमा समितिका अध्यक्षले बीमा समिति कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ बमोजिम नै स्पष्टीकरण सोधी रिट निवेदकलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौका दिई गरेको विभागीय कारवाहीको निर्णय कानून अनुरूप नै भएको देखिँदा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न मिल्ने देखिएन रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । प्रस्तुत निवेदनको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: यज्ञप्रसाद आचार्य

इति संवत् २०७० साल कार्तिक २६ गते रोज ३ शुभम.....